

ICOM:s etiska regler för museer

Svenska ICOM har gjort en översättning till svenska av ICOM:s omarbetade etiska regler som godkändes vid den 21:a generalkonferensen i Seoul 2004. Reglerna sätter upp en minimistandard för uppträdande och arbetsprestationer som professionell personal i museer världen runt ska sträva efter att uppnå, och som också formulerar vad allmänheten bör kunna förvänta sig av dem som arbetar på museerna. Svenska ICOMs styrelse började sprida den svenska upplagan på museiveckan i Göteborg i mars 2005. Skriften är blå och snyggt formgiven med små bildvinjetter och kan beställas gratis i större upplagor från Riksutställningars butik på nätet.

www.riksutställningar.se

Inledning

The ICOM Code of Professional Ethics antogs enhälligt på ICOMs generalkonferens i Buenos Aires 1986. beslutet hade föregåtts av flera års arbete med breda remissomgångar. Nu föreligger en ny och reviderad version av ICOMs etiska regler som antogs enhälligt vid senaste generalkonferensen i Seoul hösten 2004. I en expanderande museiverksamhet, med resor och samarbeten länder och museer emellan, blir det allt viktigare att de museietiska frågorna hålls levande i vardagen, på hemmaplan och i det internationella arbetet. Svenska ICOM beslöt därför att översätta och publicera de omsorgsfullt reviderade etikreglerna och det är glädjande att för svenska kollegor få presentera ICOMs etiska regler för museer.

Hans Manneby,
Ordförande, Svenska ICOM

Denna upplaga/version av ICOM:s etiska regler för museer utgör slutpunkten för sex års översynsarbete. I ljuset av modern, samtida praxis i museerna gjordes en grundlig granskning och en reviderad version av ICOM:s regler gavs ut 2001, med samma struktur som den tidigare upplagan. Som vi då förutskickade har reglerna nu omformats helt och hållet så att museiryckets karaktär bättre kommer till uttryck, och de baserar sig på grundprinciper för professionell praxis, utarbetade för att ge generell vägledning i etiska frågor. Reglerna har varit föremål för tre remissomgångar bland medlemmarna. De antogs utan votering vid ICOM:s tjugoförsta generalkonferens i Seoul 2004.

Dokumentets grundtankar bygger fortfarande på samhällsservice och gemenskap, på allmänheten och de olika samhällsgrupper som ingår där, och på professionalism hos dem som arbetar i museerna. Även om det har skett tyngdpunktsförskjutningar i dokumentet i dess helhet till följd av den ändrade strukturen och genom markeringar av stödord och bruket av kortare stycken, så är det ändå mycket litet som är helt nytt. De nya inslagen finns i stycke 2.11 och i de principer som anges i avsnitten 3, 5 och 6.

Etiska regler för Museer ger möjlighet till yrkesmässig självreglering på ett centralt samhällsområde där lagstiftningen på nationell nivå varierar och är långtifrån konsekvent. Reglerna sätter upp en minimistandard för uppträdande och arbetsprestationer som professionell personal i museer världen runt rimligtvis kan

sträva efter att uppnå, och som också formulerar vad allmänheten bör kunna förvänta sig av dem som arbetar i museerna.

ICOM gav ut Förvärvsregler 1970, följt av kompletta Etiska Regler 1986. Den föreliggande upplagan - och interimisdokumentet från 2001 - bygger i mycket på dessa tidigare arbeten. Huvuddelen av arbetet med revidering och omstrukturering har dock fallit på de nuvarande ledamöterna i etikkommittén, på deras bidrag under möten som varit såväl verkliga som elektroniska, och deras beslutsamhet inför att nå målet och hålla tidplanen är värt vårt tacksamma erkännande. Deras namn framgår nedan.

Liksom föregångarna sätter föreliggande Regler upp en global minimistandard som sedan kan byggas på av nationella grupper och specialistgrupper så att de motsvarar deras specifika krav.

Geoffrey Lewis
Ordförande, ICOM:s etikkommitté

Förord

De etiska reglernas ställning

Dessa etiska regler har beretts av ICOM/the International Council of Museums. De utgör det ställningstagande i museietiska frågor som ICOM:s stadgar refererar till. De etiska reglerna återspeglar principer som är allmänt accepterade av det internationella museisamfundet. Medlemskapet i ICOM och erläggandet av den årliga medlemsavgiften till ICOM utgör en bekräftelse på att man accepterar dessa etiska regler.

En minimistandard för museer

Regelsamlingen utgör en minimistandard för museerna. De framläggs som en serie principer stödda av riktlinjer för hur den professionella tillämpningen bör se ut.

I en del länder är det lagar eller regeringsföreskrifter som bestämmer vissa miniminormer. I andra länder kan ackreditering, registrering eller liknande värderingssystem ge vägledning och bedömningsgrund inför vad som ska räknas som professionell minimistandard. Där inga sådana normer finns kan man få vägledning av ICOM-sekretariatet, den nationella ICOM-kommittén eller av den internationella kommitté inom ICOM som är den lämpligaste. Meningen är också att olika länder och organisationer på specialområden med anknytning till museerna ska kunna använda regelsamlingen som bas om de vill utveckla tilläggsnormer.

Översättningar av de museietiska reglerna

ICOM:s etiska regler för museer har publicerats i tre versioner: engelska, franska och spanska. ICOM välkomnar översättningar av reglerna till andra språk. Men en översättning kommer att anses som "officiell" bara om den är godkänd av minst en nationell kommitté i ett land där språket talas, vanligen som första språk. I det fall språket talas i mer än ett land bör de nationella kommittéerna i dessa länder också

tillfrågas. Att anlita språklig och yrkesmässig expertis när officiella översättningar ska tas fram är också mycket viktigt. Det bör anges vilken språkversion som använts för översättningen, liksom vilka nationella kommittéer som medverkat. Villkoren ovan hindrar inte att de etiska reglerna översätts, helt eller delvis, för att användas i utbildningsarbete eller i forskningssyfte.

1. Museerna bevarar, uttolkar och befrämjar olika sidor av människans natur- och kulturarv.

Princip: Museerna ansvarar för det materiella och immateriella natur- och kulturarvet. Styrelser eller motsvarande och alla som i övrigt har att göra med tillsyn och strategisk inriktning i museerna har som sitt främsta ansvar att skydda och främja detta arv och också de personella, fysiska och finansiella resurser som avsatts för detta ändamål.

Institutionernas ställning

1.1 Legala dokument

Styrelse eller motsvarande ska se till att museet har en skriven och offentliggjord konstitution, stadgar eller annat offentligt dokument som överensstämmer med den nationella lagstiftningen. I detta ska tydligt framgå museets rättsstatus, dess uppdrag och varaktighet samt dess icke vinstdrivande karaktär.

1.2 Deklaration om uppdrag, syften och riktlinjer

Styrelsen ska utarbeta, offentliggöra och följa en deklARATION som definierar uppdrag, syften och riktlinjer för museet och för styrelsens roll och sammansättning.

Fysiska resurser

1.3 Lokaler

Styrelse eller motsvarande bör se till att ställa passande och miljömässigt lämpliga lokaler till förfogande för att museet ska kunna fylla de basfunktioner som anges i dess uppdrag.

1.4 Tillgänglighet

Styrelsen bör se till att museet och dess samlingar regelbundet och på rimliga tider hålls öppna för allmänheten. Speciellt bör hänsyn tas till personer med särskilda behov.

1.5 Hälsa och säkerhet

Styrelsen bör se till att hälsa, säkerhet och tillgänglighet håller institutionell standard när det gäller personal och besökare

1.6 Katastrofskydd

Styrelsen bör utveckla och underhålla riktlinjer för hur personal och allmänhet, samlingar och övriga resurser ska skyddas mot katastrofer orsakade av människor eller av naturen.

1.7 Säkerhetskrav

Styrelsen bör se till att säkerheten uppfylls när det gäller att skydda samlingarna mot stöld eller skador i fasta och tillfälliga utställningar, arbets- och förvaringsutrymmen, och även under transporter.

1.8 Försäkrings- och ersättningsfrågor

Om samlingarna skyddas av ett privat försäkringsbolag ligger det på styrelsen att se till att skyddet ger fullgod täckning och att det omfattar alla föremål som är under transport, inlånade eller på annat sätt anförtrodda åt museet. Om ett system för gottgörelse används bör också föremål som inte ägs av museet skyddas på lämpligt sätt.

Finansiella resurser

1.9 Finansiering

Styrelse eller motsvarande bör se till att det finns tillräckligt med pengar för att genomföra och utveckla museets aktiviteter. Redovisning och bokföring måste ske på professionellt sätt.

1.10 Kommersiella riktlinjer

Styrelsen bör se till att ha skrivna riktlinjer när det gäller inkomstkällor som kan uppstå som resultat av museets aktiviteter eller intäkter som tas emot från externa källor.

Oavsett finansieringskälla bör museerna behålla kontrollen över innehållet och integriteten i sina program, utställningar och övriga aktiviteter. Inkomstbringande aktiviteter bör inte få inkräkta på institutionens normer, eller påverka dess publik (se 6.6).

PERSONAL

1.11 Personalpolitik

Styrelse eller motsvarande bör se till att alla åtgärder som rör personalen vidtas i enlighet med museets riktlinjer liksom att de följer lagen och är reglementsenliga.

1.12 Tillsättningen av direktör eller museichef

Direktören eller museichefen har en nyckelposition och när den tjänsten ska tillsättas bör styrelsen fästa vikt vid de kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna

fylla den funktionen på ett effektivt sätt. Kvalifikationerna bör omfatta intellektuell förmåga och professionella kunskaper på området, och även en hög standard när det gäller etiskt uppträdande.

1.13 Kontakt med styrelse eller motsvarande

Direktören eller museichefen bör ansvara direkt inför, och ha direkt tillträde till styrelsen i fråga.

1.14 Museipersonalens kompetens

Det är nödvändigt att anställa kvalificerad personal som har den sakkunskap som behövs för att kunna fullgöra alla uppgifter. (se även 2.18, 2.24 samt 8.12)

1.15 Personalutbildning

För att behålla effektiviteten hos arbetsstyrkan bör hela personalen erbjudas fortbildning och yrkesmässig utveckling.

1.16 Etiska konflikter

Styrelsen bör aldrig begära av museipersonalen att den agerar på ett sätt som kan anses stå i strid med bestämmelserna i ICOM:s etiska riktlinjer, eller med nationell lag eller etiska riktlinjer för specialister.

1.17 Museipersonal och volontärer

Styrelsen bör ha skrivna riktlinjer för volontärsarbetet som främjar ett positivt förhållande mellan volontärerna och de som ingår i museernas yrkeskår.

1.18 Volontärer och etik

När volontärer utför museiarbete bör styrelsen försäkra sig om att volontärerna är fullt medvetna om ICOM:s etiska riktlinjer och andra i sammanhanget tillämpliga regelsamlingar och lagar.

2. Museer med egna samlingar förvaltar dessa till förmån för samhället och dess utveckling

Princip: Museernas uppdrag är att förvärva, bevara och främja sina samlingar som ett bidrag till skyddet av naturarvet, kulturarvet och det vetenskapliga arvet. Museernas samlingar är ett arv som är viktigt för oss alla, som intar en särskild ställning i lagstiftningen och som åtnjuter internationellt rättsskydd. I det medborgerliga förtroendeuppdraget ligger en omdömesgill förvaltning med rättmätigt ägande, varaktighet, dokumentation, tillgänglighet och utmönstring/gallring under ansvar.

Samlingarnas förvärvande

2.1 Riktlinjer för samlandet

Varje museistyreelse eller motsvarande bör anta och offentliggöra skrivna riktlinjer för samlandet som tar upp förvärv och vård av samlingarna och hur de ska användas/deras användning. Riktlinjerna bör också belysa ställningen för sådant material som inte kommer att katalogiseras, konserveras eller ställas ut (se 2.7 och 2.8).

2.2 Giltig besittningsrätt

Inget exemplar eller föremål bör förvärvas genom köp, lån, byte, som testamentarisk eller annan gåva utan att det förvärvande museet har gjort allt för att försäkra sig om att föremålet är behörigen ägt. Ett ägarbevis i det aktuella landet innebär inte med nödvändighet att ett föremål verkligen är behörigen ägt.

2.3 Proveniens och Due diligence

Inför förvärv måste alla åtgärder vidtas för att säkerställa att ett föremål som erbjuds antingen som köp, lån, byte eller som testamentarisk eller annan gåva inte erhållits på olagligt sätt i eller olagligen förts ut ur sitt ursprungsland eller från något land som fungerat som transitland och där föremålet kan ha varit lagligen ägt (inräknat det land där museet finns). Due diligence/grundlig granskning i detta avseende bör klagöra föremålets hela historia, ända från tidpunkten för dess upptäckt eller tillkomst.

2.4 Föremål och exemplar från oauktoriserat eller ovetenskapligt fältarbete

Museerna bör inte förvärva föremål när det finns rimliga skäl att tro att deras bärgande eller omhändertagande inneburit oauktoriserad, ovetenskaplig eller avsiktlig förstörelse eller skadegörelse av minnesmärken, arkeologiska eller geologiska områden eller av arter och deras naturliga livsmiljöer. Inte heller bör förvärv ske om landområdets ägare eller den som bebor det, eller de myndigheter som berörs, inte har blivit underrättade om fynden.

2.5 Material som är kulturellt känsligt

Samlingar av mänskliga kvarlevor och material av religiös betydelse bör förvärvas bara om de kan förvaras säkert och tas om hand respektfullt. Detta måste då ske på ett sätt som överensstämmer dels med yrkesmässiga normer, dels med de intressen och trosföreställningar som finns hos medlemmar av det samhälle eller de etniska eller religiösa grupper där föremålen har sitt ursprung, i den mån detta är känt (se även 3.7 och 4.3).

2.6 Skyddade biologiska eller geologiska exemplar

Museerna bör inte förvärva biologiska eller geologiska exemplar som har insamlats, sålts eller på annat sätt flyttats i strid med lokala, nationella, regionala eller internationella lagar eller överenskommelser som rör skydd och bevarande av djur och natur.

2.7 Levande samlingar

När samlingarna innehåller levande botaniska och zoologiska exemplar bör särskild hänsyn tas till deras naturliga och sociala ursprungsmiljö, liksom till de lokala, nationella, regionala eller internationella lagar eller överenskommelser som rör skydd och bevarande av djur och natur.

2.8 Samlingar som är i bruk

Riktlinjer för samlingarna kan också omfatta särskilda överväganden när det gäller vissa slags samlingar som är i bruk och där tonvikten ligger på att bevara kulturella, vetenskapliga eller tekniska processer snarare än själva föremålen, eller där föremål eller exemplar har samlats för att hanteras praktiskt, i undervisningssyfte (se även 2.1).

2.9 Förvärv vid sidan av riktlinjerna för samlandet

Förvärv som ligger vid sidan av museets fastställda riktlinjer för samlandet bör bara ske i undantagsfall. Styrelsen bör ta i beaktande de yrkesmässiga uppfattningar som är tillgängliga, och synpunkter från övriga parter med intressen i sakfrågan. Övervägandena bör omfatta föremålets eller exemplarets betydelse, inräknat dess kontext i natur- eller kulturarvet, liksom det särskilda intresse som kan finnas i andra museer som samlar detta slags material. Men oaktat dessa omständigheter bör föremål som inte är behörigen ägda inte heller förvärvas (se även 3.4).

2.10 Förvärv från någon som ingår i styrelsen eller personalen

Särskilt omsorgsfulla överväganden fordras beträffande föremål som erbjuds museet som köp, donation eller skatteförmånsgåva av medlemmar av museets styrelse eller personal, eller av deras familjer och närstående.

2.11 Museet som sista tillflyktsort och depå

Ingenting i dess etiska riktlinjer ska kunna hindra ett museum från att ställa upp som auktoriserad tillflyktsort för föremål med oklart ursprung, olagligt insamlade eller bärgade i det landområde som museet har lagligt ansvar för.

Gallring i samlingarna

2.12 Laglig eller annan befogenhet för utmönstring eller gallring

Om museet har laglig befogenhet att göra sig av med föremål ur samlingarna, eller har förvärvat föremål på villkor att de ska kunna utmönstras, måste rättsliga eller andra krav och tillvägagångssätt tillgodoses och följas. Om det ursprungliga förvärvet skett under tvingande restriktioner måste museet följa de villkoren om det inte klart kan påvisas att restriktionerna är omöjliga att respektera eller att det vore till väsentligt men för institutionen att göra det och, i så fall, få villkoren uppmjukade på rättlig väg.

2.13 Utmönstring eller gallring i museisamlingar

I en museisamling får utmönstring eller gallring av föremål bara ske i fullt medvetande om föremålets betydelse, dess karaktär (antingen det går att ersätta eller ej), dess rättsliga status, och den förlust av allmänhetens förtroende som kan bli följden av en sådan åtgärd.

2.14 Gallringsansvaret

Ansvar för gallringsbeslutet bör vila på styrelsen i samråd med museichefen och den tjänsteman som är direkt ansvarig för den samling som berörs. Särskilda gallringsförfaranden kan gälla för sådana samlingar som är i bruk (se 2.7 och 2.8)

2.15 Avyttrande av föremål som avlägsnats ur samlingarna

Alla museer bör ha riktlinjer som definierar vedertagna metoder för hur ett föremål permanent avlägsnats ur samlingarna genom donation, överföring, utbyte, försäljning, återlämnande till ursprungslandet eller destruktion, riktlinjer som också medger att äganderätten överförs oinskränkt till mottagaren. Kompletta dokumentation måste göras av alla beslut som rör utmönstringen/gallringen, av föremålen och deras öde sedan de lämnat samlingen. Det förutsätts också att det i första hand är andra museer som ska erbjudas sådana föremål som gallras ut.

2.16 Intäkter från avyttrande av samlingar

Museisamlingar förvaltas för allmänhetens räkning och får inte ses som realiserbara tillgångar. Pengar eller annan ersättning som museet får från gallring och avveckling av föremål ur en museisamling bör endast användas till förmån för samlingarna och vanligtvis för förvärv till samlingen i fråga.

2.17 Inköp av utgallrade samlingar

Varken museipersonal eller styrelse, eller deras familjer och närstående, bör tillåtas köpa föremål som har gallrats ut från en samling de ansvarar för.

Samlingarnas vård

2.18 Kontinuitet vad gäller samlingarna

Museet bör upprätta och tillämpa riktlinjer som säkrar att samlingarnas föremål (både egna och tillfälligt inlånade eller deponerade) och den korrekt upptecknade information som rör dem är fortlöpande tillgängliga, och kommer att överlämnas till kommande generationer i så gott skick som möjligt med hänsyn till aktuella kunskaper och resurser.

2.19 Uppdraget att ansvara för samlingarna

Det professionella ansvaret som rör omhändertagandet av samlingarna bör anförtros åt personer med lämpliga kunskaper och färdigheter eller som har en passande arbetsledning (se även 8.11).

2.20 Dokumentation av samlingarna

Museisamlingar bör dokumenteras i enlighet med accepterade professionella normer. Dokumentationen bör omfatta fullständig identifiering och beskrivning av varje föremål och vad som är förknippat med det, ursprung, tillstånd, behandling och var det för närvarande är placerat. Sådana data bör förvaras på säker plats och ha stöd av söksystem som ger museipersonal och andra legitima användare tillgång till informationen.

2.21 Skydd mot skador och katastrofer

Stor uppmärksamhet bör ges åt att utveckla riktlinjer för hur samlingarna ska skyddas vid väpnad konflikt och andra katastrofer framkallade av människa eller natur.

2.22 Säkerheten för samlingarna och tillhörande information

Museet bör utöva kontroll för att undvika att personlig eller annan känslig information och konfidentiella uppgifter avslöjas när information om samlingarna görs tillgänglig för allmänheten.

2.23 Förebyggande konservering

Förebyggande konservering ingår som en viktig del av museets normsystem och i vården av samlingarna. Det är ett väsentligt ansvar för alla som utövar museiyrket att skapa och vidmakthålla en skyddande omgivning för samlingarna som de har i sin vård, antingen de är utställda, befinner sig i magasinsutrymmena eller är under transport.

2.24 Konservering och restaurering av samlingarna

Museet bör noga övervaka samlingarnas tillstånd för beslut om när ett föremål kan behöva åtgärdas genom konservering eller restaurering. Huvudsyftet bör då vara att stabilisera föremålet. All konservering bör dokumenteras och vara så reversibel som möjligt, och alla förändringar bör lätt kunna identifieras i jämförelse med originalskicket.

2.25 Levande djur

Ett museum som håller levande djur bör ta fullt ansvar för deras hälsa och välfärd. Museet bör utarbeta och tillämpa säkerhetsregler för att skydda personal och besökare likaväl som djuren. Reglerna bör godkännas av expertis inom veterinärområdet och genförändringar ska kunna identifieras.

2.26 Personligt bruk av museisamlingar

Varken museipersonal eller styrelse, eller deras familjer och närstående, bör tillåtas att ta ut och använda föremål ur samlingarna för eget bruk, inte ens tillfälligt.

3. Museerna besitter primärmaterial för kunskapsuppbyggnad och kunskapsfördjupning

Princip: Museerna har ett särskilt ansvar inför alla för att vårda, tolka och hålla tillgängligt det primärmaterial som finns i deras samlingar.

Primärmaterial

3.1 Samlingarna egenskap av primärmaterial

Normer och riktlinjer för en museum bör klart ange samlingarnas betydelse som primärmaterial. Riktlinjerna bör också understryka att detta synsätt inte är bestämt av tillfälliga intellektuella trender eller av gammal vana i museivärlden.

3.2 Samlingarnas tillgänglighet

Museerna har särskilt ansvar för att göra samlingarna och all information som hör till dem tillgängliga så fritt som möjligt, med hänsyn tagen till de restriktioner som kan uppkomma på grund av tystnadsplikt och säkerhet.

Insamling och forskning

3.3 Insamling i fält

Museer som gör insamlingsarbete på fältet bör ta fram riktlinjer som stämmer överens med akademiska normer och tillämpliga nationella och internationella lagar och överenskommelser. Fältarbete bör alltid företas med respekt och hänsyn till de synpunkter lokalsamhällena kan ha, deras miljöresurser och kulturvanor, och till de insatser som görs för att främja natur- och kulturarvet.

3.4 Exceptionellt insamlande av primärmaterial

I yttersta undantagsfall kan ett föremål som saknar proveniensuppgifter ändå i sig självt tillföra så viktiga kunskaper att det kan ligga i det allmännas intresse att det bevaras. Beslutet att låta ett sådant föremål ingå i en museisamling bör vila på specialister i det aktuella ämnet och utan att det tas ställning nationellt eller internationellt i frågan (se även 2.11).

3.5 Forskning

Den forskning som utförs av museipersonal bör vara relaterad till museets uppdrag och syfte, och stå i överensstämmelse med etablerad juridisk, etisk och akademisk praxis.

3.6 Destruktiv analys

Vid tillämpning av analysteknik som innebär att museimaterial förstörs bör en komplett registrering av analysmaterialet ske, och analysresultatet och det forskningsarbete som följer inklusive publikationer införas bland uppgifterna om föremålet i museets katalog.

3.7 Mänskliga kvarlevor och material av religiös betydelse

Forskning beträffande mänskliga kvarlevor och material av religiös betydelse måste genomföras på ett sätt som stämmer överens med professionella normer, och med de intressen och trosuppfattningar som kan finnas i det samhälle eller de religiösa eller etniska grupper som föremålen kommer ifrån, i den mån detta är känt (se även 2.5 och 4.3).

3.8 Rätten till forskningsmaterial

När museipersonal bearbetar museimaterial för att det ska presenteras eller för att dokumentera en fältundersökning måste det finnas en klar överenskommelse med det museum som betalar för arbetet om alla rättigheter till arbetet.

3.9 Att dela med sig av sin expertis

Alla som utövar museiyrket uppmanas att dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter till kolleger, forskare och studerande på de områden det gäller. De bör erkänna och respektera dem som de en gång lärt sig av och de bör förmedla förbättrade metoder och erfarenheter som andra kan dra nytta av.

3.10 Samarbete mellan museer, och med andra institutioner

Museipersonal bör erkänna och stödja behovet av samarbete och rådfrågning mellan institutioner med likartade intressen och insamlingsmetoder. Detta gäller särskilt institut för högre utbildning och vissa allmännyttiga tjänster där studier och undersökningar kan ge upphov till betydande samlingar för vilka det inte gäller någon långsiktig säkerhet.

4. Museerna ger oss möjligheter att glädjas åt och uppskatta, förstå och förvalta natur- och kulturarvet

Princip: Det är viktigt att museerna ser till att utveckla sin utbildande roll och att locka till sig så många som möjligt från det samhälle, den ort eller grupp som de tjänar. Interaktion med det samhälle som är uppdragsgivare och främjandet av dess kulturarv utgör en väsentlig del av museets bildande roll.

Utställningarna

4.1 Basutställningar, tillfälliga utställningar och programaktiviteter

Basutställningar och tillfälliga utställningar, både de fysiska och de elektroniska, bör stämma överens med museets uppdrag, riktlinjer och syften. Utställningarna bör inte inkräkta på samlingarnas kvalitet eller på vården och bevarandet av samlingarna.

4.2 Att tolka föremålen

Museerna bör se till att den information de presenterar i utställningarna är välgrundad och korrekt, och att den tar hänsyn till de grupper eller trosuppfattningar som framställs.

4.3 Att visa känsligt material

Mänskliga kvarlevor och material av religiös betydelse måste visas på ett sådant sätt att det överensstämmer med professionella normer, och i medvetande om de intressen och trosuppfattningar som finns bland de samhällsmedlemmar, etniska eller religiösa grupper som föremålen kommer från, i den mån dessa uppfattningar är kända. De måste presenteras med stor takt och respekt för de känslor av mänsklig värdighet som alla folkslag delar.

4.4 Att dra tillbaka föremål från en utställning

Ifall det kommer en begäran från ursprungssamhället om att mänskliga kvarlevor eller föremål av religiös betydelse skall dras tillbaka från en utställning måste en sådan begäran hanteras skyndsamt, och med känslighet och respekt. En begäran om återlämnande av sådant material bör behandlas på liknande sätt. Museets riktlinjer bör klart ange hur processen för att efterkomma en sådan begäran skall se ut.

4.5 Presentation av material utan proveniens

Museer bör undvika att visa eller på annat sätt använda material med ifrågasatt ursprung eller där ursprunget inte är känt. Museerna bör vara medvetna om att om sådant material ställs ut eller används kan detta ses som att de uppmuntrar den olagliga handeln med kulturföremål.

Övriga resurser

4.6 Publikationer

Den information som museerna publicerar bör, oavsett vilket medium som används, vara välgrundad och korrekt och ta hänsyn till de samhällen, akademiska discipliner eller trosuppfattningar som presenteras. Ett museums publikationer bör inte inkräkta på dess normer och riktlinjer.

4.7 Reproduktioner

När kopior eller reproduktioner av föremål i samlingarna ska tillverkas bör museerna respektera originalens integritet. Alla sådana kopior bör ges en varaktig märkning som anger att de är kopior.

5. Museernas resurser ger möjlighet till andra samhällsanknutna tjänster och förmåner

Princip: Museerna använder sig av en stor mängd olika specialistkunskaper, färdigheter och materiella resurser vilkas användningsområden sträcker sig långt utanför själva museet. Detta är något som kan leda till delade resurser eller att man, som en breddning av museets verksamhet, erbjuder tjänster utåt. Tjänsterna ska då organiseras så att de inte inkräktar på museets fastställda uppdrag.

Hjälp med identifiering

5.1 Identifiering av föremål som har förvärvats olagligt eller olovligt

När museerna tillhandahåller identifieringstjänster bör de inte agera på något sätt som kan anses som att de profiterar på de tjänsterna, vare sig direkt eller indirekt. Identifiering och äkthetsintyg där det kan antas eller misstänkas att föremålen har förvärvats, överlåtits, importerats eller exporterats på olagligt eller olovligt sätt bör inte offentliggöras förrän berörda myndigheter har underrättats.

5.2 Äkthetsintyg och värdering

Värdering kan utföras när syftet är att försäkra samlingarna. Synpunkter på penningvärdet när det gäller andra föremål än de som finns i samlingarna bör bara ges på offentlig förfrågan - från andra museer eller från behöriga juridiska, regeringsanknutna eller andra ansvariga myndigheter. Men i det fall museet kan komma att stå som förmånstagare skall värderingen av ett föremål utföras av oberoende expertis.

6. Museerna verkar i nära samarbete både med de samhällen och samfund som de tjänar, och med dem där deras samlingar har sitt ursprung

Princip: Museernas samlingar reflekterar kultur- och naturarvet hos de samfund från vilka de härstammar. På så vis har samlingarna en karaktär som går utöver den av vanlig egendom, och som kan sträcka sig till att omfatta stark samhörighet med en nationell, regional, lokal, etnisk, religiös eller politisk identitet. Därför är det viktigt att riktlinjer och normer i museerna svarar mot denna möjlighet.

Samlingarnas ursprung

6.1 Samarbete

Museerna bör främja att kunskaper, dokumentation och samlingar delas med museer och kulturella organisationer i ursprungsländer och ursprungssamhällen. De bör undersöka möjligheten att utveckla partnerskap med museer i länder som förlorat betydande delar av sitt kulturarv.

6.2 Återföring av kulturföremål

Museerna bör vara beredda att påbörja samtal för återföring av kulturföremål till ett ursprungsland eller ursprungsfolk. Detta arbete bör företas på ett opartiskt sätt och baseras på vetenskapliga, professionella och humanitära principer liksom på relevant lokal, nationell och internationell lagstiftning. Detta är att föredra framför åtgärder på politisk eller regeringsnivå.

6.3 Formellt återlämnande av kulturföremål

När ett ursprungsland eller ursprungsfolk ansöker om återlämnande av ett föremål som bevisas ha blivit exporterat eller på annat vis överfört på ett sätt som strider mot principerna för internationella och nationella konventioner, och som kan visas vara del av det landets eller folkets kultur- eller naturarv, bör det berörda museet om det

har juridisk möjlighet att göra det, snabbt ta ansvar för att åtgärder vidtas för att samarbeta om föremålets återlämnande.

6.4 Kulturföremål från ockuperade länder

Museerna bör avstå från inköp eller förvärv av kulturföremål från ockuperade områden, och de bör fullt ut respektera alla lagar och konventioner som reglerar import, export och överförande av kultur- och naturmaterial.

Respekten för de samfund man tjänar

6.5 Samtida samfund

Om ett museums verksamhet involverar ett samtida samfund eller dess kulturarv bör förvärv göras bara om de är baserade på välunderrättat och ömsesidigt samtycke, och utan otillbörligt utnyttjande av ägaren eller informanterna. I centrum bör stå respekten för önskemålen hos de samfund som berörs.

6.6 Finansiering av aktiviteter i existerande samhällen

När finansiering söks för aktiviteter där existerande samhällen involveras får dessas intressen inte komprometteras (se 1.10)

6.7 Bruk av samlingar från samtida samhällen

Användandet av samlingar från samtida, existerande samhällen eller samfund kräver respekt för mänsklig värdighet och för de traditioner och kulturer där samlingarna används. Sådana samlingar bör användas för att främja mänskligt välbefinnande, social utveckling, tolerans och respekt genom gynlandet av multisociala, mångkulturella och flerspråkiga uttryckssätt (se även 4.3)

6.8 Samhälleliga stödorganisationer

Museerna bör skapa gynnsamma förutsättningar för sådant samhällsstöd som kan ges av t ex museivänföreningar och andra stödjande organisationer, erkänna betydelsen av detta stöd och främja harmoniska relationer mellan organisationerna och museipersonalen.

7. Museer drivs lagenligt

Princip: Museerna måste fullt ut anpassa sig till internationell, regional, nationell eller lokal lagstiftning och till fördragsåtaganden. Dessutom bör styrelsen uppfylla alla juridiskt bindande villkor eller förpliktelser som på något sätt har att göra med museet, dess samlingar och verksamhet.

Juridiska ramar

7.1 Nationell och lokal lagstiftning

Museerna bör anpassa sig till alla nationella och lokala lagar och respektera andra staters lagstiftning när den påverkar deras verksamhet.

7.2 Internationell lagstiftning

Normer och riktlinjer i museerna bör erkänna följande internationella lagstiftning som är normerande vid uttolkningen av ICOM:s etiska regler:

- Unescokonventionen om skydd för kulturföremål i händelse av väpnad konflikt (Haagkonventionen, första protokollet, 1954 och andra protokollet, 1999)
- Unescokonventionen om medel för försvårande och förhindrande av olaglig import, export och överförande av äganderätten till kulturföremål (1970)
- Konventionen om internationell handel med utrotningshotade vilda djur och växter (1973)
- FN-konventionen om biologisk mångfald (1992)• Unidroit-konventionen om stulna och olagligt exporterade kulturföremål (1995)
- Unescokonventionen för skydd av den del av kulturarvet som befinner sig under vatten (2001)
- Unescokonventionen för bevarande av det immateriella kulturarvet (2003)

8. Museer drivs professionellt

Princip: De som ingår i museernas yrkeskår bör följa vedertagna normer och lagar och upprätthålla yrkets värdighet och ära. De bör skydda allmänheten mot olagligt eller oetiskt yrkesuppträdande. Varje tillfälle bör tas i akt för att utbilda och upplysa allmänheten om vad museiyrket syftar till och vad man vill uppnå när det gäller att utveckla ökad förståelse hos allmänheten för museernas insatser i samhället.

Professionellt uppträdande

8.1 Kännedom om tillhörande lagstiftning

Alla medlemmar av museernas yrkeskår bör vara väl insatta i vilka lagar som gäller på området internationellt, nationellt och lokalt, och villkoren för deras tillämpning. De bör undvika situationer där det skulle kunna tolkas som att deras uppträdande är olämpligt.

8.2 Professionellt ansvar

Medlemmarna av museernas yrkeskår är skyldiga att följa de normer och tillvägagångssätt som råder i den institution där de är anställda. Ändå har de rätt att protestera mot metoder som de upplever är till skada för ett museum eller för yrket och den professionella etiken.

8.3 Professionellt uppträdande

Lojaliteten mot kollegerna och den institution där man är anställd är ett viktigt professionellt ansvar, och den måste grundas på respekt för grundläggande etiska principer som gäller hela yrkesområdet. De som arbetar i museerna bör anpassa sig

till ICOM:s etiska riktlinjer och vara medvetna om alla andra regelverk eller riktlinjer som har bäring på museiarbetet.

8.4 Akademiskt och vetenskapligt ansvar

De som arbetar i museerna bör främja undersökning, bevarande och användande av den information som samlingarna rymmer. Därför bör de avstå från varje aktivitet eller omständighet som kan resultera i förlust av sådana akademiska och vetenskapliga data.

8.5 Den illegala marknaden

De som arbetar i museerna bör aldrig, vare sig direkt eller indirekt, stödja den illegala handeln eller marknaden med natur- och kulturföremål.

8.6 Konfidentiell information

De som arbetar i museerna måste skydda den konfidentiella information som de får del av i sitt arbete. Dessutom är information om föremål som förs till museet för identifiering konfidentiell och bör inte offentliggöras eller förmedlas till någon annan institution eller person utan ägarens särskilda medgivande.

8.7 Säkerhet för museum och samlingar

Information om museets säkerhet eller om privatsamlingar och platser som besökts under tjänsteutövningen måste betraktas som strikt konfidentiell

8.8 Undantag från regeln om konfidentiell information

Konfidentialiteten är underordnad den lagliga skyldigheten att bistå polis eller annan myndighet vid undersökning av egendom som kan ha stulits eller ha förvärvats eller överförts på något annat olagligt sätt.

8.9 Personlig frihet

Även om de som ingår i en yrkeskår har rätt till ett visst mått av personligt oberoende eller frihet måste de vara medvetna om att ingen privat affärsverksamhet eller något yrkesmässigt intresse helt och hållet kan skiljas från den institution där de är anställda.

8.10 Yrkesmässiga relationer

De som arbetar i museerna utbildar arbetsrelationer med åtskilliga andra personer i och utanför det museum där de är anställda. De förväntas av dem att de förmedlar sina tjänster till andra effektivt och att tjänsterna håller en hög nivå.

8.11 Rådfrågning inom yrket

När den kompetens som finns tillgänglig i museet inte är tillräcklig för att man ska kunna fatta riktiga beslut är det ett professionellt ansvar att rådfråga andra kolleger internt eller externt.

Intressekonflikter

8.12 Gåvor, tjänster, lån och andra personliga förmåner

Museianställda får inte ta emot gåvor, tjänster, lån eller andra personliga förmåner som de kan tänkas bli erbjudna i samband med tjänstgöringen i museet. Det finns tillfällen när god ton i det yrkesmässiga umgänget kan kräva att man ger eller tar emot gåvor. Detta bör då alltid ske i institutionens namn.

8.13 Externa engagemang och affärsintressen

De som arbetar i museerna måste, trots att de har rätt till ett visst mått av personligt oberoende eller frihet, vara medvetna om att ingen privat sysselsättning eller yrkesmässigt intresse helt och hållet kan skiljas från den institution där de är anställda. De bör inte ta någon betald tjänst på annat håll eller åta sig externa uppdrag som strider mot museets intressen, eller som skulle kunna anses göra det.

8.14 Handel med natur- och kulturarvsföremål

De som arbetar i museerna bör varken direkt eller indirekt medverka (genom att köpa eller sälja i vinstsyfte) i handeln med natur- eller kulturarvsföremål.

8.15 Kontakten med handlare

De som arbetar i museerna bör inte ta emot någon gåva eller låta sig bjudas eller på annat sätt belönas av handlare, auktionister eller andra personer som uppmuntran till inköp eller avyttring av museiföremål eller till att vidta eller avstå från att vidta någon åtgärd i tjänsten.

8.16 Privat samlande

De som arbetar i museerna bör inte konkurrera med sin institution när det gäller föremålsförvärv eller någon annan personlig samlaraktivitet. För varje privat samlarverksamhet bör en överenskommelse mellan den museianställda och museet formuleras och noggrant följas.

8.17 Användningen av ICOM:s namn och logotyp

ICOM:s medlemmar får inte använda orden "International Council of Museums", "ICOM" eller dess logotyp för att främja eller göra reklam för någon vinstdrivande verksamhet eller produkt.

8.18 Övriga intressekonflikter

Om någon annan intressekonflikt skulle uppstå mellan en anställd och ett museum bör museets intressen vara överordnade.

ORDLISTA

Due diligence

Kravet att vidta alla åtgärder för att fastslå fakta innan beslut tas om vilken linje som ska följas, i synnerhet när det gäller att identifiera ursprung och historik för ett föremål som museet erbjuds att förvärva eller använda, innan det accepteras.

* Due diligence är en numera internationellt använd juridisk term som vanligtvis inte översätts till svenska och som alltså närmast kan sägas stå för en grundlig granskningsprocess.

Kopia (facsimile/copy)

* På engelska står ordet för en mer exakt kopia än "copy".

På svenska har faksimil en smalare betydelse och används främst för exakta kopior i nytryck av gamla skrifter och dokument. Både "copy" och "facsimile" har därför översatts med "kopia".

Giltig äganderätt (valid title)

Den obestridliga äganderätten till egendom, stödd av föremålets hela provenienshistorik från det att det upptäcktes eller tillverkades.

Handel (dealing)

Att köpa eller sälja föremål utifrån personligt eller institutionellt vinstsyfte

Inkomstgenererande (incomegenerating activities)

Verksamhet vars syfte är att åstadkomma ekonomisk förtjänst eller vinst till institutionens förmån.

Intressekonflikt (conflict of interest)

Förekomsten av personliga eller privata intressen som medför principiella motsättningar i arbetssituationen och som på så sätt begränsar – eller ger intryck av att begränsa – objektiviteten i beslutsfattandet.

Konservator (conservator-restorer)

Museianställd eller fristående personal med kompetens att företa teknisk undersökning, bevarandeåtgärder, konservering och restaurering av kulturarvsföremål. För vidare information, se ICOM News 39 (1), ss 5-6 (1986)

Kulturarv (cultural heritage)

Varje föremål eller begrepp som anses vara av estetisk, historisk, vetenskaplig eller andlig betydelse.

Laglig äganderätt (legal title)

Laglig äganderätt till egendom i det land det gäller. I vissa länder kan detta vara en tilldelad rättighet som är otillräcklig för att kunna svara mot kraven vid Due diligence.

Minimistandard (minimum standard)

En normerande standard som alla museer och all museipersonal normalt strävar att uppnå. Vissa länder ha egna kriterier för minimistandard.

Museum

** Ett museum är en permanent institution utan vinstintresse som tjänar samhället och dess utveckling, som är öppen för allmänheten, som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedla och ställer ut - i studiesyfte, för utbildning och förnöjelse, materiella och immateriella vittnesbörd om människan och hennes omvärld.

Museiprofessionellt (museum professionals)

**De museiprofessionellt verksamma består av den personalverksamma (avlönad eller oavlönad) i museer eller institutioner enligt definitionen i Artikel 2, par. 1 och 2 i ICOM:s stadgar som har fått särskild utbildning, eller har motsvarande praktisk erfarenhet på ett område med betydelse för förvaltningen och arbetet i ett museum, liksom också fristående personer som respekterar ICOM:s etiskaregler för museer och som arbetar för museer eller institutioner sådana som definieras i de ovan citerade stadgarna, men omfattar däremot inte personer som arbetar med försäljning och marknadsföring av produkter och utrustning för museerna och deras tjänster.

Naturarv (natural heritage)

Varje föremål, fenomen eller begrepp i naturen som anses ha vetenskaplig betydelse eller utgör en andlig manifestation.

Proveniens (provenance)

Ett föremåls hela historik och vilka som ägt det, från den tidpunkt då det upptäcktes eller skapades fram till dags dato, och av vilken slutsatser dras om ägare och autenticitet.

Föremål (object or specimen)

* Den engelska texten har här "object or specimen". Object avser oftast en artefakt (föremål tillverkat av människan), till skillnad från "specimen" som betecknar exemplar, oftast naturföremål. Samma skillnad görs i franskan. I svenska museer däremot skiljer man i dagligt tal oftast inte mellan dessa begrepp. Termen "object or specimen" har därför genomgående översatts med "föremål".

Styrelse (governing body)

De personer eller organisationer som i de dokument som eller motsvarande ger museet dess legitimitet anges som ansvariga för dess strategiska utveckling, finansiering och varaktighet.

* Den engelska texten har här "governing body" och alltså inte den inommuseala ledningen, "the management".

Värdering (appraisal)

Identifiering och uppskattning av ett föremåls ekonomiska värde. I vissa länder avser termen en oberoende uppskattning av en gåva som föreslås i syfte att uppnå skattelättnader.

* Översättarens anmärkning

** Obs! Definitionerna av "museum" och "museiprofessionellt verksamma" är provisoriska och ska användas vid tolkningen av ICOM:s etiska regler. De definitioner

av samma begrepp som används i ICOM:s stadgar fortsätter att gälla tills revisionen av det dokumentet är klar.

ICOM:s etikkommitté 2001-2004

Ordförande: Geoffrey Lewis (UK)

Ledamöter: Gary Edson (USA), Per Kåks (Sverige), Byung-mo Kim (Republiken Korea), Pascal Makambila (Kongo (Brazzaville)) - från 2002, Jean-Yves Marin (Frankrike), Bernice Murphy (Australien) - till 2002, Tereza Scheiner (Brasilien), Shaje'a Tshiluila (Demokratiska Republiken Kongo), Michel Van-Praët (Frankrike).

ICOM vill gärna uppmuntra att etiska regler för nationer eller specialister utarbetas för att fylla särskilda behov och tar tacksamt emot kopior, adresserade till:

The Secretary-General of ICOM, Maison de l'UNESCO, 1 rue Miollis
75732 Paris Cedex 15, France.

E-mail: secretariat@icom.museum